

KAI KURIE MITINĖS PASAULĖKŪROS ASPEKTAI LIETUVIŲ TRADICINĖJE KULTŪROJE

Irena Čepienė, Lietuvos edukologijos universitetas

SANTRAUKA

Straipsnyje aptariama archajinio baltų mitų pasaulio kilmė ir struktūra, jo įtaka formuojantis archajinei pasaulėžiūrai. Akcentuojamas mitinio pasaulio modelio įvaizdis, kurį simbolizuoja Pasaulio medis – Visatos kosminė atrama. Analizuojamos Pasaulio medžio vertikalios ir horizontalios dalys, kurias pažindami mitinės pasaulėžiūros žmonės mokėsi abstrakčiai mąstyti, daryti dichotomines ir trichotomines visumos analizes. Kadangi Pasaulio medžio simbolinė struktūra yra universali, ji atsispindi tautos kultūros pavelde (liaudies kūryboje, tradicijose ir pan.), išlieka šiuolaikinės valdymo sistemų, socialinių santykių ir kituose modeliuose. Pasaulėvaizdis ir pasaulėžiūra – vienos iš esminių geografijos mokslo ir edukacijos kategorijų bei prielaidų plėtojant tarpdalykinį dialogą. Straipsnyje apžvelgiami moksliniai mitinio pasaulėvaizdžio tyrimai, atlikti Lietuvos mitologų. Senovės baltų pasaulėžiūrai interpretuoti šiuolaikiniame kontekste pasirinkta lietuvių tautodailės simbolika, kurios kilmė siejama su gamtos sakralumu. Ji atsiskleidžia tekstilėje, keramikoje, medžio, metalo, akmens dirbiniuose ir perteikiama įvairių gamtos objektų motyvais: gyvūnų, augalų ir kitų gamtos elementų.

Reikšminiai žodžiai: pasaulėkūra, Pasaulio medis, baltų pasaulėžiūra, tautodailė.

ĮVADAS

Pastaruoju metu vis globalėjančiame pasaulyje vėl atsigręžiama į Visatos, Kosmoso, Pasaulio konstrukcijas, kurios yra svarbios žmogaus pasaulėžiūros formavimuisi, atskirų mokslų kuriamiems pasaulėvaizdžio modeliams, apskritai, mentalinei pasaulėkūrai.

Straipsnio tikslas – apžvelgti kai kuriuos lietuvių pasaulėkūros aspektus, remiantis Pasaulio medžio vaizdiniu ir jo vaizdavimu Lietuvių tautodailėje.

Straipsnyje naudojamos lietuvių autorių mitologiniais, archeologiniais, pačios autorės etninės kultūros tyrinėjimais.

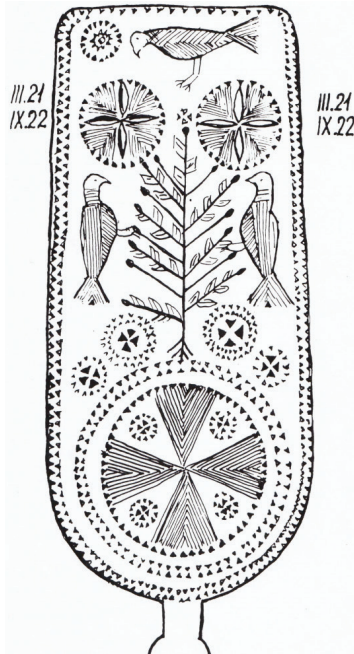
IŠ CHAOSO Į PASAULIO DARNĄ

Senovės baltų pasaulėžiūrai būdingas gamtinio pasaulio sudvasinimas, vyraujanti individo ir gamtos objektų sakralinio ryšio idėja. Mitinės epochos žmogus mitais aiškino jį supančių dalykų kilmę, pasaulio sandarą ir savo vietą jame. Mitologija atspindi senųjų laikų žmonių požiūrį į pasaulio sandarą, kilmę, gamtos jėgas, jų įtaką žmonėms. Apie 400 m. pr. Kr. graikų filosofas Platonas sukūrė terminą *mitologija*, kad atskirtų dievų veiklos vaizdavimą nuo istorinių įvykių vaizdavimo. Pagrindine mitų grupe – kosmogoniniais mitais – buvo perteikiamas Visatos (Kosmoso) sukūrimas kaip dieviškųjų galių veiklos rezultatas.

Pirmapradis Visatos kūrimosi procesas prasideda, kai Chaose susiformuoja ir išsiskiria trys kosminiai elementai: vanduo, žemė, ugnis, turintys sudaryti tris sakralines zonas. Kosmoso kūrimosi aktai nuosekliai eina vienas po kito. Atsiskiria žemė ir dangus, Pasaulis pasidalija į tris sferas – dangų, žemę, požemį. Vyksta šių sferų sąveika, o tarpininkų vaidmuo priklauso dieviškoms galioms. Joms veikiant susikuria kosminė atrama, jungianti sakralines sferas. Tai – mitinio Pasaulio (Gyvybės, Išminties, Pažinimo) medžio, simbolizuojančio Visatos struktūrą, vaizdinys. Jis formavosi Pasaulio modelio principu dar probaltiškoje kultūroje, kai mitinės pasaulėžiūros žmonės dangų suvokė kaip stogą, kurį remia medis ar stulpas, jungiantis jį su žeme. Tolesnėje mitinės epochos raidoje baltų pasaulėžiūra Pasaulio medį pradeda tapatinti su Pasaulio struktūros simboliu (Vėlius, 1983). Jis tampa iš Chaoso susikūrusios Visatos kosmine atrama, kuri reiškia Pasaulio darną, tvarką.

PASAULIO MEDIS KAIP VISATOS VAIZDINYS

Senovės baltų pasaulėvaizdyje Pasaulio medis stovi Pasaulio centre, iš kur kuriama Visata. Jo trys dalys – šaknys, kamienas, viršūnė – atitinka tris Visatos sferas – požemį, žemę, dangų. Pasaulio medžio vaizdinys perteikia Visatos turinį, išreiškia universalias tridalės sistemos sąvokas. Jis padeda mitinio pasaulio žmogui atskirti kosminį pasaulį nuo chaoso, suteikti jam organizuotumą, suvokti individo ir jį supančių gamtos objektų vietą šioje sistemoje. Mitinė pasaulėžiūra remiasi įsitikinimu, kad žmogus – Žemės sukurta Kosmoso dalelė, susijusi su gamta. Jis tiki amžinos gyvybės jėgą, nuo kurios priklauso dangaus kūnų judėjimas, gamtoje vykstantys procesai, atitinkantys žmogaus gimimą, mirtį, atgimimą (1 pav.).

1 pav. Pasaulio medis ant verpstės (*Rokiškio krašto muziejus*)

Pažindamas Pasaulio medį, žmogus mokėsi abstrakčiai mąstyti, vartoti tri-dales sąvokas: laiko (praeitis, dabartis, ateitis), genealogijos (protėviai, dabartinė karta, ainiai), anatomijos (galva, liemu, kojos), svarbiausių Visatos elementų (ugnis, žemė, vanduo) ir kt. Vertikali medžio padėtis padėjo suvokti priešybių sistemą (aukštai ir žemai, dangus ir žemė, ugnis ir vanduo, šviesa ir tamsa, gyvybė ir mirtis). Ne mažesnė reikšmė teikiama Pasaulio medžio horizontaliajai sferai, kurią sudaro medžio dalys su simetriškai šalia jų išsidėsčiusiais gyvūnais: viršūnėje ir šakose – paukščiai, prie kamieno – žmonės, kanopiniai gyvuliai, prie šaknų – ropliai (Čepienė, 1995).

Horizontali Pasaulio medžio struktūra padeda atkurti senajai baltų pasaulėjautai būdingą ciklinio laiko sampratą (laikas juda ratu), turinčią kosmologinę prasmę (dangaus kūnai suvokiami kaip rieduliai). Šiuolaikinio žmogaus supratimu, Pasaulis egzistuoja linijiniame, tęstiniame laike, o archajinis žmogus laiką įsivaizdavo kaip nuolatinį, ciklinį grįžimą prie pirmąkartės Visatos egzistencijos, prie mitologinio Kosmoso sukūrimo. Toks suvokimas reiškė, kad Visatos sukūrimo laikas buvo atkartojamas tam tikromis bendrijos apeigomis, atspindė-

jo tikėjimus, formavo tradicijas. Plačiau apie tai autorė rašė savo darbuose (Čepienė, 1995, 1999, 2008). Pasaulio medžio samprata ilgaamžėje kultūros raidoje kito, tačiau, būdama universalė, ji atsispindi įvairių tautų kultūros palikime – liaudies kūryboje, aukojimo apeigose. Ji išlieka ir valdymo struktūrų, socialinių santykių, genealogijos medžių ir kitose schemose (Toporov, 1989).

GAMTA BALTŲ TIKĖJIME

Baltai ilgiausiai iš visų indoeuropiečių išpažino senąją ikikrikščioniškąją tikėjimą, kuris, kaip ir jų kalba, išliko arčiausiai indoeuropiečių prokalbės, o jų religija ir mitologija netoli pažengė nuo senosios indoeuropiečių religijos bei mitologijos. Įvedus krikščionybę baltų kraštuose senoji pasaulėžiūra palengva keitėsi, sumišo su krikščioniškąja, įgavo naujų pasaulėžiūros bruožų, tapo sinkretiška, tačiau nemažai senosios kilmės transformuotų apraiškų išliko ir mūsų laikais.

Pagrindinę baltų tikėjimo idėją, paveldėtą iš ankstesnių kultūrų, galima apibūdinti kaip kovos dėl gyvybės ir gėrio, kovos su mirtimi ir blogio jėgomis idėją. Senovės baltai neskyrė savęs nuo aplinkos. Jie jungė gamtos reiškinius su savo būtimi, kurių visumą siejo su dieviškuoju pasauliu, su jo dievybėmis. Žmogų supanti aplinka, gamtos objektai suvokiami kaip realijos, turinčios dangišką prototipą – antgamtinės būtybės, veikiančias transcendentinėje sferoje. Medžiai, akmenys, kalvos, vandens telkiniai ir kiti gamtos objektai nebuvo laikomi šventais, kaip teigiama senuose rašytiniuose šaltiniuose, nes jų sakralumas – tai dieviškųjų galių raiška, nuo kurios priklausė žmogaus būtis. Ilgaamžėje kultūros raidoje, keičiantis pasaulėvaizdžiui, gamtos sakralumo idėja transformavosi, tačiau dar ilgai buvo atliekamos senojo kulto apeigos, kuriomis perteikiamas tikėjimas gamtos objektų nepaprastumu, sakralumu. Buvo tikima dviem pasaulėvaizdžio poliais: dangaus – vyriškuoju ir žemės – moteriškuoju. Dangaus polius dinamiškas, siejamas su šviesa, ugnimi, garsu, dangaus kūnais; žemės – statiškas, siejamas su augalais, laukais, akmenimis, vandenimis. Šių polių ryšys skatina gyvybę, jos ugdymą ir apsaugą (Alseikaitė-Gimbutienė, 1954, p. 139). Svarbiausia vyriška dangaus dievybė Perkūnas buvo laikomas gyvybės pradininku. Gyvybinės funkcijos dangaus sferoje teikiamos Saulei, Mėnuliui – dievybėms, darančioms įtaką žmogui ir gamtai, jos klestėjimui, atgimimui. Moteriškai žemės dievybei – Žemei motinai priskiriama gimdymo galia (Čepienė, 1995).

Duomenų apie senąją lietuvių religiją ir mitologiją aptinkama įvairaus pobūdžio. Tarp jų – rašytiniai šaltiniai. Tačiau seniausieji buvo užrašyti svetim-

taučių, daugiausiai krikščionių, kurie pagoniškąją tikėjimą vertino nepalankiai. Dažnai jie paminėdavo ne esminius dalykus, o tai, kas atrodė keista, nesuprantama. Dauguma autorių, nežinodami lietuvių kalbos, klaidingai užrašydavo dievybių vardus, jų funkcijas arba jas sukurdavo. Nepaisant panašių trūkumų, senieji rašiniai (XV–XVI a.) padeda pažinti tam tikro istorinio tarpsnio lietuvių pasaulėžiūrą.

LIETUVIŲ PASAULĖŽIŪROS TYRINĖJIMAI

Senovės lietuvių pasaulėžiūrą mokslininkai pradėjo tirti jau XIX a. Iš XX a. pradžios lietuvių tyrinėtojų paminėtinas kalbininkas K. Būga, kuris, remdamasis lietuviškais vietovardžiais, aiškino baltų mitologijos apraiškas (1909). Archeologė M. Gimbutienė baltų religijos ir mitologijos sistemos rekonstrukciją grindė lyginamosiomis studijomis. Pagal jos sukurtą mokslinę Europos indoeuropeizacijos teoriją ji aiškino baltų kultūros kilmę. Manoma, kad kai kurie jos teiginiai apie senovės lietuvių dievybių funkcijas yra hipotetiniai (Gimbutienė, 1985, 2002). Tautosakininkas J. Balys, remdamasis liaudies kūryba, perteikia senovės lietuvių ryšio su gamta sąsajas ir jos objektų sakralumo liekanas (1966). Semiotikas ir mitologas A. J. Greimas, remdamasis lietuvių tautosaka, etnografija, atskleidė senųjų tikėjimų apraiškas restauruotuose mituose, sukūrė dievų funkcijų ir jų kulto hipotezes (1990). Etnologė P. Dundulienė tyrė senovės lietuvių mitologiją ir religiją (1990), analizavo Gyvybės medžio atspindžius liaudies kūryboje (1994). Mitinio pasaulėvaizdžio atkūrimo klausimai analizuoti senovės baltų mitologo G. Beresnevičiaus (1990, 1998), D. Razausko (2008) tyrimuose. Mitologės N. Laurinkienės tyrinėjimai susiję su mitų atspindžiais lietuvių kalendorinėse dainose, dievo Perkūno funkcijų rekonstrukcija (1990, 1996).

Vienas žymiausių baltų mitologijos ir religijos tyrinėtojų išlieka N. Vėlius (1977, 1983, 2012). Vadovaudamasis tautosakos, etnografijos, archeologijos, istorijos duomenimis, tyrinėjo baltų pasaulėžiūrą, didelį dėmesį skyrė archajinio pasaulėvaizdžio rekonstrukcijai, baltų mitologijos kilmei ir raidai. Savo veikaluose atskleidė mitinio pasaulio žmogaus pasaulėžiūroje susidariusį vientisą pasaulio vaizdą. Monografijoje, skirtoje senovės baltų pasaulėžiūrai interpretuoti (1983), N. Vėlius atkūrė visuminę archajinio pasaulėvaizdžio vertybinę sistemą. Autorius, gilindamasis į senovės baltų gyvenamos teritorijos įtaką archajinei pasaulėžiūrai, ją susiejo su simboline Pasaulio medžio horizontalia vakarų–rytų kryptimi, kurios vakarinę teritoriją atitinka Pasaulio medžio šaknys, vidurinę –

kamienas, rytinę – viršūnę. Ši hipotezė grindžiama tautosakos, etnografijos, archeologijos, istorijos duomenimis, o monografija liudija, kad N. Vėlių galima laikyti Lietuvos mitinės geografijos pradininku. Anot N. Vėliaus, „geografiškai susiklostęs trinariškumas – būdingiausias baltų pasaulėžiūros ir socialinės diferenciacijos bruožas“ (1983, p. 266). Apibendrinant galima teigti, jog N. Vėliaus siekė „regėti mitinius pasaulius tarsi iš sakalo skrydžio“ (2012, p. 486).

PASAULIO MEDŽIO SIMBOLIAI LIETUVIŲ TAUTODAILĖJE

Dėl straipsnio apimties nenagrinėsime, bet būtina užsiminti, kad ryškūs senojo pasaulėvaizdžio pėdsakai, mitiniai siužetai ir personažai užfiksuoti mūsų *tautosakoje*. Išliko mitų liekanos kosmogoninėse ir etiologinėse sakmėse, padavimuose, legendose, pasakose, dainose. Daug informacijos teikia užkalbėjimai, patarlės, priežodžiai, mįslės. Archeologiniai duomenys – senieji palaidojimai, buities reikmenys, apeigų atributika ir kt. – padeda rekonstruoti žmonių gyvenimo būdą, jų tikėjimus, pasaulėžiūrą. Reikšmingi ir baltų kalbose mitinę prasmę išlaikę lingvistiniai duomenys: idiomatiniai posakiai, žodžiai, vietovardžiai, asmenvardžiai.

Baltų pasaulėžiūrai suvokti, ją interpretuoti Pasaulio medžio kontekste vadovausimės viena iš populiarių lietuvių tradicinio meno šakų – lietuvių *tautodailė*. Jai būdinga simbolių sistema, kilusi iš priešistorinės indoeuropiečių simbolių visumos. Lietuvių liaudies simbolių kilmė siejama su gamtos reiškinių sudvasinimu, nuolatinio gyvybės jėgų aktyvinimu, garbinimu visko, kas teikia gyvybingumą žmonėms, gyvūnams, augalams, visai gamtai. Senovinė lietuvių meno simbolika tekstilėje, keramikoje, papuošaluose, medžio, metalo, akmens raižiniuose padeda ne tik rekonstruoti tikėjimo idėjas, bet ir maitina bei skatina grožio kupiną tautos meninę kūrybą (Gimbutienė, 1994, p. 128).

Iš archajinių gyvulinių motyvų lietuvių mene plačiai paplitę arklio, ožio, jaučio vaizdiniai kartu su rato, dangaus kūnų – Saulės, Mėnulio – simboliais, kuriais puošama keramika, medis, akmuo. Tai svarbiausi vyriškojo prado simboliai. Paukščiai simbolizavo dangaus ir žemės ryšį, dievybių su žmonėmis jungtį. Jie vaizduojami kartu su ratais, jaučio ragais, arkliais, akcentuojant jų ryšį su dangumi. Vykstant tautodailės raidai paukščių figūromis pradėta puošti stogų lėkius, langines, prieangius. Galima prielaida, kad tokia simbolika norima perteikti paukščių ryšį su žmonėmis, užtikrinti namų šeiminkams sėkmę. Ypatinę vietą tautodailėje užima paukščio įvaizdis kraičių skrynių,

prieverpsčių, kultuvių, audinių tradicinėje puošyboje, kur jis vaizduojamas ant augalo, simbolizuojančio Gyvybės medį, viršūnės arba poros paukščių, išsidėčiusių abipus augalo. Neretai paukščių figūros komponuojamos su segmentinėmis žvaigždėmis, koncentriniais apskritimais bei kitais soliariniais ženklais, siekiant perteikti dangaus ir žemės sąveiką (1 pav.). Kadangi taip puošti kraičio daiktai priklausė nuotakai, sudarė jos kraičio dalį, jų ornamentika susijusi su vestuvių apeigomis, kurios simbolizavo vyriškojo ir moteriškojo prado jungtį (Čepienė, 1999, p. 135).

Svarbi vieta tautodailėje skiriama roplių motyvams, nes mitiniame pasaulyje buvo garbinami gyvatės, žalčiai, laikant juos dievybėmis. Tikėta, kad roplių motyvai simbolizuoja gyvybę ir atsinaujinimą, teikia žmonėms laimę, kuria namams gerovę. Senosios Europos kultūroje gyvatėje buvo įsikūnijusi namų židinio dievybė, sveikatos, vaisingumo teikėja, kurios karūna yra visažinės deivės šaltinis (Gimbutienė, 1985, p. 157). Žalčiai buvo laikomi namų globėjais, jie saugojo nuo gaisrų ir kitų stichinių nelaimių. Manyta, kad į žalčius gali persikelti vėlės, o plėtojantis nekrokultui žalčio įvaizdį pradėta sieti su šeimos protėvių kultu (Dundulienė, 2005). Daugelyje senovės baltų papuošalų panaudotas žalčio motyvas, jis ypač dažnas IX–XI a. lietuvių segėse, apyrankėse. Roplių simboliai išlieka stogastulpių, koplytstulpių, kryžių puošyboje, jie naudojami puošiant prieverpstes, margučius, namų apyvokos daiktus.

Augaliniais motyvais simboliškai perteikiama dėl vyriškojo – dangaus ir moteriškojo – žemės sąveikos atsinaujinusi gyvybė. Todėl senojoje dailėje augaliniai simboliai jungiami su dangiškais, pavyzdžiui, stilizuota eglė apsupta duobučių, ratų, apskritimų. Baltai tikėjo, kad į augalus pereina mirusiųjų sielos: vyrų – į ąžuolą, uosį, beržą, moterų – į liepą, eglę. Ir vėlesniais laikais, mirus vyrui, statomas ąžuolinis kryžius, mirus moteriai – liepinis (Gimbutienė, 1994, p. 60–61).

Pabaigai reikia pabrėžti, kad mūsų mitologija – Pasaulio medžio modelis – yra ne tik lietuvių pasaulio suvokimo, jo vaizdavimo liudytojas, bet gali pagelbėti ir šių dienų geografijos, istorijos, etninės kultūros ir kitų dalykų edukacijoje kaip ugdymo turinys, priemonė, metodas, intriga, aiškinantis šiuolaikines pasaulio sandaros, pasaulėvaizdžio koncepcijas tai siejant su mokinių, studentų pasaulėžiūros ugdymu(si).

APIBENDRINIMAS

1. Nuo seno žmonės ne tik stebėjo, gyveno tam tikroje aplinkoje, pasaulyje, bet ir siekė jį paaiškinti, kūrė jo vaizdinius, modelius, ieškojo analogų artimiausioje aplinkoje. Šis procesas, tik remiantis kitomis priemonėmis, metodais, idėjomis, tęsiasi iki šiol. Pirmapradis pasaulis žmogui visada siejosi su Chaosu, jo tvarką bandyta paaiškinti antgamtinėmis jėgomis, dievais, o Visatos (Kosmoso) struktūrą vaizduoti Pasaulio medžio principu. Tai ryšku prabaltiškoje kultūroje. Dangus buvo suvokiamas kaip stogas, kurį remia medis (stulpas), jungiantis jį su žeme.

2. Lietuvių pasaulėžiūros moksliniai tyrinėjimai prasidėjo XIX a. Iš XX a. paminėtini kalbininkas K. Būga, tautosakininkas J. Balys, archeologė M. Gimbutienė, semiotikas A. J. Greimas, etnologė P. Dundulienė, religijotyrininkas G. Beresnevičius, mitologė N. Laurinkienė. Vienas žymiausių baltų mitologijos ir religijos tyrinėtojų išlieka N. Vėlius, kuris atskleidė vientisą mitinio pasaulio vaizdą žmogaus pasaulėžiūroje.

3. Baltų pasaulėžiūrai suvokti, be tautosakos, archeologijos, etnografijos tyrimo duomenų, padeda ir lietuvių tautodailės dirbinių tyrimai. Tautodailei, kaip ir visai mitologijai, būdinga simbolių sistema, kurios kilmė siejama su gamtos reiškinių sudvasinimu, gyvybės jėgų aktyvinimu, garbinimu, viskuo, kas teikia gyvybingumą žmonėms, gyvūnams, augalams, visai gamtai ir pasauliui. Šią simboliką galima matyti tekstilės, keramikos, medžio, metalo, akmens dirbiniuose, raižiniuose ir papuošaluose. Pasaulio (Gyvybės) medyje šie simboliai bandomi jungti į tam tikrą sistemą: paukščių figūros komponuojamos su žvaigždėmis, koncentriniais apskritimais, siekiant perteikti dangaus ir žemės sąveiką.

LITERATŪRA

1. Alseikaitė-Gimbutienė M. 1954. Baltų mitologija. *Lietuvių enciklopedija*. T. 2. Bostonas.
2. Balys J. 1966. *Lietuvių liaudies pasaulėjauta*. Čikaga: Indianos universitetas.
3. Beresnevičius G. 1990. *Dausos. Pomirtinio gyvenimo samprata senojoje lietuvių pasaulėžiūroje*. Vilnius: Gimtinė / Taura.
4. Beresnevičius G. 1998. *Kosmosas ir šventvietės lietuvių ir prūsų religijose*. Kaunas: VDU leidykla.
5. Būga K. 1909. *Kalbos dalykai*. Kaunas: B. Banaičio spaustuvė.
6. Čepienė I. 1995. *Lietuvių etninės kultūros istorija*. Kaunas: Šviesa.
7. Čepienė I. 1999. *Etninė kultūra ir ekologija*. Kaunas: Šviesa.

8. Čepienė I. 2008. *Lietuvių etninė kultūra: raidos apžvalgos*. Vilnius: Alma littera.
9. Dundulienė P. 1990. *Lietuvių mitologija ir religija*. Vilnius: Mokslas.
10. Dundulienė P. 1994. *Gyvybės medis lietuvių mene ir tautosakoje*. Kaunas: Šviesa.
11. Dundulienė P. 2005. *Žaltys ir jo simboliai lietuvių liaudies mene ir žodinėje kūryboje*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
12. Gimbutas M. 1985. *Baltai priešistoriniais laikais: etnogenezė, materialinė kultūra ir mitologija*. Vilnius: Mokslas.
13. Gimbutienė M. 1994. *Senovinė simbolika lietuvių liaudies mene*. Vilnius: Mintis.
14. Gimbutienė M. 2002. *Marija Gimbutienė: Laimos palytėta, straipsniai, recenzijos, pokalbiai, polemika, laiškai, vertinimai, prisiminimai*. Sud. A. Ika-maitė. Vilnius: Scena.
15. Greimas A. J. 1990. *Tautos atminties beieškant*. Vilnius: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas.
16. Laurinkienė N. 1990. *Mito atšvaitai lietuvių kalendorinėse šventėse*. Vilnius: Vaga.
17. Laurinkienė N. 1996. *Senovės lietuvių dievas Perkūnas*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
18. Razauskas D. 2008. Pasaulio sutvėrimo vaizdiniai – konceptualaus mąstymo mitinis pamatas. *Religijotyra*, Nr. 5(1), p. 74–87.
19. Toporov N. V. 1989. *Balto-slovjanskie issledovaniya: sbornik naučnych trudov*. Moskva: Nauka.
20. Vėlius N. 1983. *Senovės baltų pasaulėžiūra: struktūros bruožai*. Vilnius: Mintis.
21. Vėlius N. 2012. *Baltų mitologija iš sakalo skrydžio*. Sud. P. Vildžiūnas. Vilnius: Aidai.

CERTAIN ASPECTS OF MYTHICAL WORLD BUILDING IN LITHUANIAN TRADITIONAL CULTURE

Irena Čepienė

Summary

The article discusses the origin and structure of the archaic mythical world of the Balts and its influence on the formation of archaic world-view. The emphasis is on the image of the mythical world model symbolised by the World Tree – the Cosmic Pillar of the Universe. The vertical and horizontal parts of the World Tree are analysed by familiarising with which the people characterised by the mythical world-view learned to think in the abstract and learned to use dichotomous and trichotomous analyses of the entirety. Since the symbolic structure of the World Tree is universal, it is reflected in the cultural heritage of the nation (folk art, traditions, etc.) and remains in the modern

management systems, models of social relations and other models. The world-view and the outlook are one of the essential categories of geography science and education as well as the assumptions in the development of the interdisciplinary dialogue. The article discusses the scientific researches of the mythical world-view conducted by the Lithuanian mythologists. The symbols of the Lithuanian folk art the origin of which is related to the sacrality of the nature is chosen for the interpretation of the ancient world-view of the Balts in the modern context. It is reflected in the textile, ceramics, articles of wood, metal and stone and is conveyed by the motifs of various natural objects: elements of fauna, flora and other natural elements.

Keywords: world building, World Tree, world-view of the Balts, folk art.